

♦♦♦ RUZSA GYÖRGY

A Madonna częstochowai ikonja, és két ismeretlen, 18. századi másolata a pálosok Gellért-hegyi Sziklakolostorában

A Gellért-hegy déli oldalán található pálos sziklatemplom és a hozzá kapcsolódó kolostor csodálatos és nem eléggé ismert egyházművészeti kincseket őriz. Ezek közül is kiemelkedik a bemutatásra kerülő két ikon. Ismeretes, hogy az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, a Magyar Pálos Rend igen szoros kapcsolatokat tartott fenn lengyelországi testvéreivel. A két nép évszázadokon át segítette egymást. A második világháború alatt mintegy százezer lengyel menekült hazánkba. Közülük többen, akik jól ismerték a częstochowai pálosok igen nagy Mária-tiszteletét nagy áhítattal látogatták a Magyarok Nagyasszonyáról elnevezett pálos Sziklatemplomot. Sokan itt menedéket is kaptak. A templom egyik kápolnája – a lengyel kápolna – ennek emlékét őrzi. Itt található egy Jagello-sasból kialakított kompozíció, melynek közepén a Madonna częstochowai ikonjának egy szép másolata látható.

Ezúttal azonban két másik – ugyancsak nagy értékű – częstochowai ikonmássalattal foglalkozunk, melyek nem rég kerültek a pálosok tulajdonába.¹

Először vessünk azonban egy pillantást az ősi ikonra, vagyis a Częstochowai Fekete Madonnára, pontosabban szólva a Madonna częstochowai ikonjára. (Lengyelül Czarna Madonna, Matka Boska Częstochowska, Jasnogórski Cudowny obraz Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, latinul Imago thaumaturga Beatae Virginis Mariae Immaculatae Conceptae in Claro Monte.)

¹ A háború után nem sokkal a kommunista diktatúra bezárta a templomot, a szerzetesekre börtön várt, sokat megkínóztak, halálos áldozatok is voltak. Az értékes berendezést megsemmisítették. 1989-ben a pálosok visszakapták templomukat, 1990-ben pedig kolostorukat is. A helyreállítások során a berendezést pótolták, a templom és a kolostor folyamatosan számos szakrális műremekkel gazdagodott, köztük a Madonna częstochowai ikonjának két másolatával, melyek ajándékozás révén kerültek a pálosok tulajdonába.

Ez az ikon a Hodégétria ikonográfiai típus² egyik változata. Valószínű, hogy a 9–14. században készült, többször átfestették. Az ikon a bizánci, az orosz, a cseh, a magyar és az itáliai művészettel, illetve történelemmel is kapcsolatba hozható. Egy régi Jasna Góra-i irat szerint az ikon 1382 augusztusában került jelenlegi helyére, a Jasna Góra-i kolostorba. Ugyanebben az évben kapta birtokul Jasna Górárt, vagyis a Fényes Hegyet a magyar alapítású pálos rend (Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae, OSPPE). A rendkívül sok és ellentmondásos származáselmélet között arra hívnám fel a figyelmet, amely szerint elképzelhető, hogy ekkor – tehát 1382-ben – hozták ide a képet a szerzetesek Magyarországról, az I. (Nagy) Lajos király által 1352-ben alapított márianosztrai pálos kolostorból. (Itt érdemes hangsúlyozni, hogy I. (Nagy) Lajos 1342 és 1382 között Magyarország, 1370 és 1382 között Lengyelország Anjou-házi királya volt.) A kegyképen látható jellegzetes Anjou-liliomok és néhány stílusjegy alapján – E. Śnieżyńska-Stolot³ kutatásaira hivatkozva – elképzelhető az is, hogy a mű az Anjou-házzal kapcsolatban álló híres itáliai mester, Simone Martini (1284 körül – 1344) műhelyéhez kötődik.

A 15. század elején a kolostort kirabolták. Valószínű, hogy ekkor került Mária arcára a két ferde kardvágás nyoma. A legenda szerint az ikont is el akarták szállítani, ám a lovakat valamilyen láthatatlan erő visszatartotta. Az egyik rabló dühében az ikont a földhöz csapta, a másik pedig kardjával

² Hodégétria vagy Hodigitria (görögül: Ὁδηγήτρια, oroszul: Оди́ги́трия, Путево́ди-те́льница): Útmutató Istenszülő. Az Istenszülő útmutató ikonja. Ezen az ikonográfiai típuson az Istenszülő az áldást osztó kis Jézust tartja karjában. A hagyomány szerint az ikon prototípusának festője Szent Lukács evangélista volt. Az ikont az egyik konstantinápolyi kolostorban nagy tiszteletben tartották az utazók vezetői (óδηγοί). A kolostor elnevezése is innen van: Útmutatók, Vezetők Kolostora. Ez a kolostor Konstantinápoly 1453-as ostromakor elpusztult. Az elnevezés arra is utal, hogy az Istenszülő Jézusra mutatva mutatja az igaz utat.

Irodalom: Ld. többek között: KLEIN, D., *St. Lukas als Maler der Maria. Ikonographie der Lukasmadonna* (Dissertation, Berlin 1933); ANGELIDI, Ch. – PAPAMASTORAKIS, T., *The Veneration of the Virgin Hodegetria and the Hodegon Monastery*, in VASSILAKI, M. (szerk.), *Mother of God. Representations of the Virgin in Byzantine Art* (Athens-Milan 2000) 373–387; PUSKÁS B., *Istenszülő-ábrázolások. Hodigitria*, in IVANCSÓ I. (szerk.), „Téged jöttünk köszönteni.” *A máriapócsi kegykép harmadik könyvezésének centenáriuma alkalmából rendezett nemzetközi konferencia anyaga* (Nyíregyháza 2005) 31–47; PUSKÁS B., *Az ikonográfia kérdéséhez: Mária a gyermekkel ábrázolások. A Hodigitria-képtípus*, in SALLAI É. (szerk.), *Művészetek szerepe a személyiségfejlesztésben* (Apor Vilmos Főiskola, Vác 2008) 281–288.

³ ŚNIEŻYŃSKA-STOLOT, E., *Kult italo-bizantyjskich obrazów maryjnych w Europie Środkowej w XIV w*, in *Studia Claromontana* 5 (Jasna Góra 1984) 14–26.

⁴ ПОСЕЛЯНИН, Е. (szerk.), *Богоматерь. Полное иллюстрированное описание ея земной жизни и посвященных ея имени чудотворных иконъ* (Книгоиздательство П. П. Сойкина, Санкт-Петербург [1912]) 176.

⁵ A szinte könyvtárnyi irodalomból a következőket emeljük ki: TURCZYŃSKI, W. St. – RUTKOWSKI, J., *Konserwacja cudownego obrazu Matki Boskiej Częstohowskiej* (Częstochowa 1927); MÁTYÁS J.,

ráütött. A büntetés azonnal elérte őket: az egyik meghalt, a másiknak pedig leszáradt a keze.⁴

A Cęstochowai Fekete Madonna ikonjának egyik legismertebb csodája az 1655-ös svéd invázió (lengyelül Potop) idején történt, amikor néhány lengyel egy egész támadó hadsereg ellen védte meg a kolostort.

1683 nyarán a Bécs felmentésére induló Sobieski III. János lengyel király, aki Magyarországnak a török uralom alóli felszabadításában hatalmas szerepet játszott, Cęstochowában – zarándokként – az ikontól kért védelmet. A Cęstochowai Fekete Madonna képét pajzsára vésette. Az 1683-as győztes kahlenbergi csata emlékére a kahlenbergi Josefskirchébe a Cęstochowai Fekete Madonna ikonjának egy másolatát helyezték el.

1717-ben az ősi ikon ünnepélyes keretek között díszes koronát kapott, amelyet XI. Kelemen pápa küldött. Ezt a koronát 1909-ben egy éjszaka ellopták. 1910-ben X. Szent Pius pápa egy újabb koronát küldött az ikonnak. A Madonna cęstochowai ikonját a katolikusok és a pravoszlávok egyaránt tisztelik.⁵

Magyarországon rendkívül sok értékes, híres másolat készült a cęstochowai Szűzanya ősi ikonjáról. 1717-es megkoronázása után az ikon különösen ismertté vált. E másolatok közül ezúttal csak egyet emelünk ki, ez pedig a Budapest szívében lévő Egyetemi-templom, korábban pálos Kisboldogasszony-templom főoltárának oltárképe.⁶

A lengyel Máriapócs. Censtochowa, 1932. aug., in *Görögkatolikus Szemle* V (1933) 13/2; ПОГОВ, А. И., *Ченстоховская икона Богоматери как памятник византийско-русско-польских связей*, in *Древнерусское искусство. Художественная культура домонгольской Руси* (Москва 1972) 316–321; ŚNIEŻYŃSKA-STOLOT, E., *Kult italo-bizantyjskich obrazów maryjnych w Europie Środkowej w XIV w.*, in *Studia Claromontana* 5 (Jasna Góra 1984) 14–26; RÓŻYCKA-BRYZEK, A. – GADOMSKI, J., *Obraz Matki Boskiej Cęstochowskiej w świetle badań historii sztuki*, in *Studia Claromontana* 5 (Jasna Góra 1984) 27–52; SZILÁRDFY Z., *A pálos rend két kegyképe: a Cęstochowai és Sasvári Boldogasszony*, in SZILÁRDFY Z., *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok* (Budapest 2003) 117–123; BARNA G., *A cęstochowai Szűzanya tisztelete Közép-Európában*, in BARNA G. – SZABÓ F. – SZABÓ M. (szerk.), „...szolgálatra ítéltél...”. *Bálint Sándor Emlékkönyv* (Szeged 2004) 38–51; KURPIK W., *Cęstochowska Hodegetria* (Wydawnictwo Bernardinum, Łódź 2008); TŰSKÉS A., *The Cult of the Copies of the Cęstochowa Image in 17th and 18th Century Hungary*, in ROSCICKI, J. A. Ch. – JADCZYK, J. – KNAPINSKI, R. – KOWALCZYK, J. – KURPIK, W. – MROZOWSKI, P. – ZMUDZINSKI, J. (szerk.), *Ex voto. Studia dedykowane Ojcu Janowi Golonce OSPPE* (Jasnogorska Fundacja Pro Patria, Cęstochowa 2012) 29–38.

⁶ SALY L., *Az Egyetemi Templom. A pálosok régi pesti szentegyháza*, (ÉLET Irodalmi Nyomda és Részvénytársaság, Budapest 1926) 68. Itt említjük meg, hogy ennek a könyvritkaságnak borítóját Márton Lajos festő és grafikus (Székelyudvarhely, 1891. február 27. – Budapest, 1953. január 26.) rajzolta. KUTHY S., *A pesti Egyetemi Templom*, (Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest 1960) 24; TÖRÖK J., *Budapest, Egyetemi Templom* (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtár 230) (Budapest 1986) 2, 8; SZILÁRDFY Z., *A magyarországi kegyképek és szobrok tipológiája és jelentése* (Budapest 1994) 336; SZILÁRDFY Z., *A pálos rend két kegyképe: a Cęstochowai és Sasvári Boldogasszony*, in SZILÁRDFY Z., *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok* (Budapest 2003) 117–123, 119.

A templom építésének kezdete az 1722-es év volt. Alapkövébe Szent Sebestyén ereklyéjét és a czerstochowai ősi ikon rézlapba vésett másolatát tették. A templom építése 1742-ben fejeződött be. Felszentelésének éve 1748. A főoltárt, mely Conti Antal Lipót műve, tíz évvel később szentelték fel. Itt helyezték el a Czerstochowai Madonna ősi ikonjának egy másik, nagyméretű másolatát, melyet rézlemezeire festettek. Régi források szerint ezen a másolaton az Istenszülő nyakán ötsoros gyöngyfüzér volt.⁷ (Érdeemes itt felfigyelnünk arra, hogy némely úgynevezett rudnyai (Рудня) – czerstochowai ikonmásolaton is – melyről később még szó lesz – látunk többsoros gyöngyfüzért.)

A czerstochowai kegykép másolatai azonban nemcsak Magyarországon és Közép-Európában terjedtek el, hanem Oroszországban is. Itt egy egészen különleges, egyedülálló ikonmásolat-típus alakult ki. A koronás czerstochowai kegykép viszonylag pontos másolatai terjedtek el, de meglepő módon az ikonra az «Умягчение Злых Сердец», vagyis a „A haragos szívek meglágyítója” felirat került. (Ám az ehhez a felirathoz kapcsolódó ikonográfiai típus egészen más jellegű: Az Istenszülőt a Gyermek Jézus nélkül látjuk, s fájdalmára utalva hét kard furódik testébe.⁸) Ennek a különös ikonmásolatnak elterjedése Oroszországban elsősorban a napoleoni háborúhoz kötődik. Czerstochowának a francia csapatoktól való felszabadulása emlékére a kolostor vezetője F. V. Osten-Sacken (Ф.В. Остен-Сакен)⁹ gyalogsági tábornoknak a kegykép egy másolatát ajándékozta. Az ikonmásolat korábban is ismert volt Kelet-Európában. Különösen 1687 után vált azzá, amikor az ikon csodálatosan megjelent egy Rudnya (Рудня) nevű településen.¹⁰ Ettől kezdve – főleg ott, ahol sok fehér orosz és ukrán élt – Rudnyai vagy Rudnyai-Czerstochowai Istenszülőnek nevezték.

⁷ Saly László könyvében a következőket olvashatjuk: „A kép egyébként vörösrézre festett életnagyságú ülő Madonna, karján a kis Jézussal, mindkettejük fején koronával, mert alig pár évvel annak előtte, 1719-ben [helyesen: 1717 ben RGy] koronázták meg világraszóló pompával az eredeti czerstochowai képet. Régi írások szerint a pesti Mária nyakán ötsoros gyöngyfüzér volt, egy-két gyöngyszem még a koronán látható, de a füzérnek nyoma sehol sincsen.” SALY 68.

⁸ Istenszülő „A haragos szívek meglágyítója” vagy másik nevén „A Simeon jóslat ikonja” (oroszul “Умягчение злых сердец”, “Симеоново проречение”) elnevezés abból ered, hogy akik imádsággal fordulnak ehhez az ikonhoz, azoknak testi és lelki szenvedése enyhül, és amikor az ikon előtt ellenségeikért imádkoznak, akkor ellenséges viszonyuk meglágyul és a megbocsátás nagylelkű érzése költözik szívükbe. Az ikon másik elnevezésének forrása Szent Lukács Evangéliuma, mely szerint Simeon az áldás után az Istenszülőhöz fordult, és látnoki szavakat mondott: „És megáldá őket Simeon, és monda Máriának, az ő anyjának: Ímé ez vettetett sokaknak elestére és feltámadására az Izráelben; és jegyül, a kinek sokan ellene mondanak; – Sőt a te lelkedet is általhatja az éles tör; hogy sok szív gondolatai nyilvánvalókká legyenek” (Lk 2,34–35). Ezzel Simeon megjósolta az Istenszülőnek fia szenvedésekor érzett mérhetetlen bánatát. Simeonnak ez a jóslata ezen az ikonográfiai típuson érzékletes szimbolikus jelekkel

Szükséges volt részletesebben foglalkozni a Cęstochowai Madonna ikonjával és néhány másolatával, hogy a bemutatásra kerülő két ikonmásolat értelmezése és sajátosságainak feltárása megalapozottabb és meggyőzőbb legyen.

1. KÉP. A CĘSTOCHOWAI MADONNA. 18. sz. vége. Pálos Sziklakolostor, Budapest

kerül ábrázolásra, nevezetesen az Istenszülő testébe szúrt hét karddal. A hetes szám a Szentírásban általában valaminek a teljességére utal. Itt Mária földi életének végtelenül nagy bánatát, szívfájdalmát jelzi.

Egyébként az Istenszülő „A haragos szívek meglágyítója” ikonográfiai típushoz igen közel áll az Istenszülő „Hétszúrásos” ikonja, vagy másik nevén az Istenszülő Tosenszkaja ikonja, azaz az Istenszülő Tosnyai ikonja (oroszul: Семистрельная икона Богородицы, Тошенская икона Богородицы). (Katolikus megfelelője nagyjából a Hétfájdalmú Szűz elnevezés. Kultuszának eredete valószínűleg a kereszties háborúk idejéhez kapcsolható. Mária hét fájdalma a következő hét eseményre utal: 1. Jézus körülmétése, 2. A Szent Család menekülése Egyiptomba, 3. A tizenkét éves Jézus a templomban, 4. Krisztus elfogatása és keresztvitele, 5. Krisztus keresztre feszítése, 6. Krisztus levétele a keresztről, 7. Krisztus sírba tétele.) Az Istenszülő „Hétszúrásos” ikonja ikonográfiai típusnál a hét kard jobbról és balról szúródik az Istenszülő testébe, addig az Istenszülő „A haragos szívek meglágyítója” ikonográfiai típuson három-három kard jobbról és balról a hetedik pedig középről.

⁹ Fabian Wilhelm von der Osten-Sacken (Tallin, Reval, 1752 – Kijev, 1837) a napoleoni háborúban jelentős eredményeket elért baltikumi német származású oroszországi tábornok.

¹⁰ Поселянин 656.

Az első bemutatásra kerülő csestochowai ikonmásolat (1. kép) 2014-ben került – ajándékozás útján – a pálosok tulajdonába. A Nagyházi Galéria és Aukciósház árverésén bukkant fel, ám az árverésen eladásra nem került. A katalógus meglepően a máriapócsi kegykép másolatának nevezi, és a 19. század második feléhez köti készítésének idejét.¹¹ E meghatározás azért is meglepő, mert a Nagyházi Galéria és Aukciósház kitűnő szakértőitől szokatlan e nagy tévedés. Igaz a máriapócsi kegykép ikonográfiai vonatkozásban bizonyos hasonlóságot mutat a Csestochowai Madonna ikonjával.¹²

Ezen az ikonmásolaton Mária a baljában tartja az egészalakban ábrázolt kis Jézust. Mindkettőjük fején korona. A kis Jézus jobbával áldást oszt, bal kezében az evangéliumos könyvet tartja. (Tehát nem virágot, miként azt a máriapócsi ikonon láthatjuk.) A Madonna arcán könnyen észrevehető a kardvágások nyoma. Az ikontála felső szélein rokokó jellegű dísz helyezkedik el. Lent a Madonna védőerejére utaló lengyel nyelvű felirat: „POD TWOJA OBRONE UCIEKAMY SIE”. Az arcok és a kezek egyszerű, „népies” megfestése, továbbá az enyhén domború felületek az Északkelet-Kárpátok lengyelek lakta tágabb vidékét valószínűsítik az ikon megfestésének helyeként. Megfestésének idejére van egy határozott „*terminus post quem*” (vagy ahogy újabban szeretik mondogatni „*limit after which*”). Miután koronás ábrázolásról van szó, biztos, hogy az eredeti kegykép 1717-es koronázása utáni időben készült. A stílusjegyek és a technika alapján – nagy óvatossággal – a 18. század végére datálhatjuk e műremeket.

A másik csestochowai ikonmásolat (2. kép) 2015-ben került – ugyancsak ajándékozás során – a pálosok tulajdonába. Ez az ikon is a Nagyházi Galéria és Aukciósház árverésén bukkant fel, és az árverésen ez sem került eladásra.¹³ A műremeken azonnal feltűnik a rendkívül magas színvonalú és gondos technikai kivitelezés és a szintén kimagasló művészi kvalitás.

Ezen az ikonmásolaton is, miként a korábban bemutatotton, az ősi ikonhoz hasonlóan Mária a baljában tartja az egészalakban ábrázolt kis Jézust,

¹¹ Nagyházi Galéria és Aukciósház, 198–199. aukció (Budapest 2014) „Máriapócsi [sic!] kegykép másolata. 19. sz. második fele, faragott, festett fa, restaurált, 50,5 x 34 cm.” 64, No 322.

¹² A Pócsi Mária (Máriapócsi Mária, Máriapócsi Szűz Mária, Máriapócsi Istenszülő, az Istenszülő máriapócsi ikonja) a Hodégétria ikonográfiai típus egyik magyar eredetű változata. Az ikont 1675-ben Papp István festette Pócson fogadalmi ikonként. Az ikon 1696-ban könnyezett. I. Lipót császár 1697 elején a híressé vált könnyező ikont Bécsbe szállíttatta. Jelenleg is ott látható a bécsi Szent István-dóm egyik kápolnijában. Útközben másolatok készültek az ikonról, melyek tovább terjesztették kultuszát. Azon a napon, amikor az ikont 1697. szeptember 11-én a bécsi dómban véglegesen elhelyezték, a zentai csatában a törökök döntő vereséget szenvedtek. Így az ikon nemcsak sok osztrák, magyar, hanem sok más európai szemében is a török ellenes harcok segítőjévé vált. Magyarországon sokan követelték – eredménytelenül – az ikon visszaszállítását.

2. KÉP. A CZĘSTOCHOWAI MADONNA. 18. sz. második fele. Pálos Sziklakolostor, Budapest

aki jobbával áldást oszt, baljában pedig az evangéliumos könyvet tartja. Mindkettőjük fején korona. A koronakon opál és rubin hatású gyöngyszemek. Pontosabban Mária koronáján két opálszerű gyöngy (középen egy hiányzik), míg a kis Jézus koronáján egy rubinszerű gyöngy látható (a középső és a bal

Végül is 1707-ben, Bécsben egy osztrák festő másolatot készített róla, melyet Magyarországra hoztak. Ez a második pócsi Istenszülő ikon. Jelenleg a máriapócsi kegytemplomban található. 1715-ben a másolati ikon is könnyezett. A Pócsi Mária ikonográfiai típus a kis Jézust az Istenszülő bal karjában egész alakban jeleníti meg. A kis Jézus jobbával áldást oszt, baljában stílizált virágot tart. Irodalom: PUSKÁS B., *A máriapócsi kegykép művészettörténeti vonatkozásai*, in *Athanasiana* 3 (1996) 19–24; PUSKÁS B., *A Pócsi Mária és a Kárpát-vidéki Istenszülő kegyképek*, in IVANCSÓ I. (szerk.), *Máriapócs 1696 – Nyíregyháza 1996. Történelmi konferencia a Máriapócsi Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára* (Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 1996) 97–115.

¹³ *Nagyházi Galéria és Aukciósház, 201–202. aukció* (Budapest 2014) „Czestochowa-i kegykép másolata. 19. sz. második fele, faragott, festett fa, hiányos, 35,5 x 25 cm.” 80, No 520.

oldali hiányzik). Mária koronájának végeihez kapcsolódó elemek (talán egy-egy tartó angyal) ugyancsak hiányoznak. Az ikon felső széléin egy-egy szárnyas barokk angyalfej látható. (A bal oldali kissé sérült.) Különösen megkapóak a rendkívül gazdagon díszített, alacsony dombormű formában megjelenő ruhák. Ezek nem faragottak, miként a Nagyházi Galériai katalógusa állítja,¹⁴ hanem gipsz felhasználásával készült plasztikus elemek. E lapos dombormű néhány része gyöngysorokkal ékesített brokátra, más része pedig domborított ezüstborítóra („pseudooklad”) emlékeztet. A háttér hullámzó, mélyített párhuzamos vonaldíszeit egy sajátos, fésűszerű szerszámmal alakíthatták ki. Ám nem utolsó sorban megkapóak a finoman festett arcok. A Madonna arcán jól látható a két kardvágás nyoma. Lent itt is a Madonna védőerejére utaló felirat: „POD TWOJA OBRONE UCIEKAMY SIE”.

Figyelemre méltó a kompozíciót körülvevő, a mennyei szférát jelző bizantinizáló, nyolcsugarú tizenkét csillag. A nyolcas számnak egyébként már az ókeresztények is kiemelt szerepet tulajdonítottak. (Szerintük Krisztus feltámadásának napja a teremtés nyolcadik napjának számított. A keresztelőmedencék és keresztelőkápolnák nyolcszögű alaprajza ilyen értelemben a keresztelés utáni új élettel hozható összefüggésbe.) A tizenkettőt pedig a kereszténységben már régóta szent számnak tekintették. (Hasonlóan a héthez itt is a három és a négy az alkotóelem, vagyis itt nem három meg négy, hanem háromszor négy. A három itt is az isteni tökéletességre utal, a négy pedig a teremtés teljességére.) A tizenkettes szám utal Izrael tizenkét törzsére és a tizenkét apostolra is. Mindenesetre e csillagkoszorú a Madonna és a kis Jézus megjelenésének ünnepélyességét fokozza, a szemléltető áhítatát és tiszteletét növeli. E csillagkoszorú jelzi azt is, hogy minden ikonábrázolást az isteni fény áradata fog körül. Az isteni fény ölében „élünk, mozgunk és vagyunk” (ApCsel 17,28), ez alkotja az igazi realitás terét.¹⁵

Jól látható, hogy az ikon bal oldalából egy sávot (mintegy 7 mm-t) levágtak. Ez a kis csonkítás régen történhetett, hiszen „érett”, elsötétült a vágott felület. Az ilyen kisebb méret-átalakítások akkor szoktak történni, ha az ikont valamilyen oknál fogva díszes keretbe helyezik. A napoleoni háborúk után – mint erre utaltunk is – az ikon kultusza tovább nőtt. Elképzelhető, hogy ez az ikonmásolat is a napoleoni háborúk után díszes keretet kapott, s ekkor (nagyjából a húszas-harmincas években) történt e beavatkozás.

¹⁴ Nagyházi Galéria és Aukciósház. 201–202. aukció 80, No 520.

¹⁵ Vö. FLORENSZKIJ, P., Az ikonosztáz (Typotex, Budapest 2005) 143.

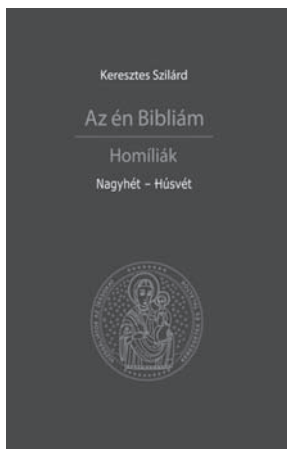
Érdemes egy pillantást vetnünk az ikon hátlapjára is. Itt két merevítő lécel, ún. hevedert találunk. Ezek az ikontáblában lévő mélyítésben („sínben”) helyezkednek el, és széltől-szélíg futnak. E lécek viszonylag vékonyak és nagyjából egyforma szélességűek (szélességük 10 mm és 13 mm közötti). Ilyen típusú hevederezést gyakran megfigyelhetünk a szélesebb értelemben vett Kárpáti-régió kiemelkedő műhelyeiben. (Egyébként gyakori és jellegzetes az ekkori, vagyis a 17–18–19. századi orosz ikonoknál a mélyített, ám az ikontáblán nem teljesen végigfutó, ellentétes irányból bevezetett, viszonylag széles heveder.)

Az ikon készítési helyének és idejének meghatározásakor figyelembe kell vennünk a fent említett jellegzetes finom domborműveket, az arc érzékeny megfestését, a hátlap speciális megformálását és természetesen a koronákat, melyek határozott „*terminus post quem*”-et adnak. Így nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy ikonunk a 18. század második feléhez köthető. Elkészítésének helyét pedig a szélesebb értelemben vett Kárpáti régió lengyelek lakta vidékének valamelyik jelentősebb ikonkészítő műhelyében jelölhetjük meg.

Keresztes Szilárd

AZ ÉN BIBLIÁM

HOMÍLIÁK. NAGYHÉT-HÚSVÉT

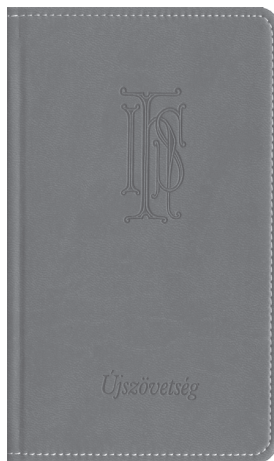
A Jézus bevonulása és Tamás apostol hitvallása között eltelt két hét az üdvösségtörténet legsűrűbb eseménysorozata, mindannak az összefoglalása és megkoronázása, amit Isten tett az ember üdvösségéért. A Bibliában minden részlet Jézusra, elsősorban halálára és feltámadására mutat.

Félelem és reménykedés, gyávaság és hősködés vette körül a húsvéti misztériumot Jézus mellett is; sokan hosszú vívódás és megálázódás árán hitték el, hogy feltámadt. Ezt a belső küzdelmet és a Jézusból minden helyzetben áradó erőt és méltóságot szeretném az olvasóhoz közelebb vinni a kötetben.

380 oldal, keménytáblás. Ára: 2850 Ft

ÚJSZÖVETSÉG

A Szent István Társulat Biblia-családjának legújabb kiadású Újszövetsége, varrott, bőrhatású kötésben. A lábjegyzetek és a függelékanyag nemcsak korszerűbb, de rövidebb és áttekinthetőbb is lett. A név- és tárgymutató azonban a legátfogóbb, amely az Újszövetségi Szentírás magyar kiadásához az utóbbi időben megjelent. „A mindennapi használat praktikus és tetszetős segédeszközeként vehetjük kezünkbe az Újszövetségnek ezt a kiadását. Őszintén reméljük, hogy különösen is kedvelt olvasmánya lesz az ifjúságnak és mindazoknak, akik az oktatásban teljesítenek szolgálatot. Segítse elő ez a könyv is, hogy az Isten szava mindinkább eljusson az emberek szívéhez.” *Erdő Péter bíboros ajánlásából*

684 oldal, bőrhatású kötésben. Ára: 2600 Ft

RENDELÉS:

Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda • 1364 Budapest, Pf. 277.

TELEFON: 318-6957 • FAX: 317-0974 • www.szitkonyvek.hu